

••• spolnih odnosih še tedne in mesece. V Sloveniji naredijo prerez presredka približno polovici žensk, upravičena pa je pri manj kot desetih odstotkih porodov. Po mojem je v Sloveniji ta trenutek najbolj problematično nesorazmerje med priporočeno rabo zdravil za sproženje in pospeševanje poroda in dejansko rabo. Uporablja se v sedemdesetih odstotkih. To je šokantno. Ne poznam nobene druge države na svetu, kjer bi imeli tako visoke številke. Problem prevelike uporabe zdravil za sproženje in pospeševanje poroda je zelo resen.

Zdravniki navajajo, da slovenske ženske želijo hiter porod in da se pritožujejo, če traja več kot šest ali dvanajst ur.

Obstaja kakšna znanstvena študija, ki bi pokazala, ali ženske želijo ta zdravila? Predvidevam, da gre zgolj za ugibanje. Poznam številne konce sveta in lahko vam povem: zdravniki se sklicujejo na ženske, da bi počeli, kar sami hočejo. Vedeti moramo, da se z uporabo zdravil za pospeševanje popadkov poveča tveganje za raztrganje maternice, kar je povezano tudi z umrljivostjo žensk in otrok. Lahko pride tudi do pojava, ki mu rečemo hiperstimulacija maternice. Zaradi zdravila se maternica prehitro krči, kar lahko pomeni, da med popadki ni dovolj časa, da bi kisik pripotoval do otroka, pomanjkanje kisika pa lahko vodi k možganskim poškodbam. Zdravniki bi morali poznati ta dejstva, saj vendar spremljajo znanstveno literaturo in poznajo tveganja. Pospeševanje poroda je koristno približno v desetih odstotkih, kjer obstaja resen medicinski zaplet – na primer pri preeklampsiji. V takem primeru so koristi pospeševanja poroda daleč pred tveganji. Več kot polovici žensk med porodom v Sloveniji dajejo zdravila, ki jih v resnici ne potrebujejo. Jaz temu rečem: medicinski škandal. To je resnično velik problem, ki ga je treba začeti reševati takoj!

Kaj bi bilo treba storiti, da bi porodni proces humanizirali?

Najprej bi morali okrepiti babištvo, da bi devetdesetim odstotkom nosečih in porojevaločih žensk skozi nosečnost, porod in poporodno obdobje pomagale babice. Zdravniki bi skrbeli za deset odstotkov žensk, ki imajo resne zdravstvene težave, ob tem pa bi še vedno imele podporo babic. Želel bi sistem, kjer so babice izobražene v babiškem modelu, kar pomeni, da morajo babice izobraževati in usposablјati babice, ne zdravniki. Imeli bi porodni center za ženske z nizkim tveganjem, ki bi ga vodile babice. Ob tem pa bi imeli seveda tudi *high tech* bolnišnico z vsemi pripravami in zdravili, ki so nujni za najboljši medicinski tretma.

Če bi imeli na voljo toliko denarja, kot bi ga želeli, in če bi lahko zgradili sistem od temeljev navzgor, bi ustanovili majhne ženske centre, kjer bi ženske dobile informacije, pomoč in podporo ob različnih življenjskih izzivih, med drugim tudi v nosečnosti in med porodom, in tu bi bile babice ključne. Živimo v svetu, kjer imajo še vedno moški več moči in oblasti, a vedno so obstajali tudi ženski svetovi in vedno so bile babice, *sage femme*, modre ženske, ki so zanje izredno pomembne.

Zdi se, da so ženske v Sloveniji sprijaznjene z načinom rojevanja in da se glasovi tistih, ki želijo spremembe, ne slišijo dovolj.

Med sabo je treba povezati napredne babice, zdravnike in znanstvenike, ženske skupine in posameznice, ki so imele hude porodne izkušnje ali ki so jezne, ker skrb ni ustrezna – tako boste zbrali močno skupino ljudi. Spomnite se, kaj je rekla Margaret Mead: »Ne mislite, da majhne skupine ljudi ne morejo spremeniti sveta. V resnici ga spreminjajo prav te.«

Ko malce zahtevnejši bralec vstopi v povprečno domačo knjigarno in se mimo oddelkov s pisarniškim priborom in darili prebije do knjižnih polic, mu hitro postane jasno, da je izbira na njih omejena. Nekaj največjih uspešnic, nekaj klasike in nekaj najpriljubljenjših priročnikov, potem pa se, če nekoliko poenostavimo, ponudba hitro konča.

Elektronska knjiga

Digitalna prihodnost knjig

Kratka glava in dolgi rep

Nikolaj Pečenko

Na prvi pogled bi pomislili, da je to pač posledica majhnega domačega trga in dragih knjig, in bi seveda vsaj deloma imeli prav, a tudi največje londonske ali newyorške knjigarne imajo na svojih policah morda le desetino vseh naslovov, ki jih je sicer mogoče kupiti. Omejena izbira je posledica čedalje večjega števila izdanih knjig in dejstva, da je prostor na knjižnih policah po eni strani omejen in po drugi drag. Kupci in bralci knjig se te ekonomike sicer v glavnem ne zavedamo, a prostor na knjižni polici ni brezplačen in če knjiga na njej predolgo stoji neprodana, bo imel lastnik knjigarne z njo, tudi ko jo končno proda, izgubo. Knjigarne pri nas ta strošek sicer v glavnem prevalijo na založnika, kar pa pomeni le to, da ni omejena samo ponudba knjig v knjigarnah, ampak tudi število izdanih naslovov.

Ali drugače povedano, na knjižnih policah povprečne knjigarne je prostora za recimo nekaj tisoč naslovov (v največjih svetovnih pa za nekaj sto tisoč naslovov) in povsem logično je, da bodo na njih našli prostor le tržno najbolj zanimivi naslovi.

Nič kaj dosti bolje ni v knjižnicah. Tu je ekonomska logika sicer nekoliko drugačna, fizika pa enako neizprosna in na knjižnih policah se načeloma znajdejo le knjige, po katerih je največ povpraševanja. In nikar ne mislite, da to velja samo za majhne krajevne knjižnice. NUK ima morda res večino tistega, kar je kadar koli izšlo v slovenščini, a kaj ko to predstavlja le neznaten delček vseh na svetu izdanih knjig.

Pri čemer seveda ne mislimo, da bi morali v knjižnicah imeti vse, a nekoliko zahtevnejši bralec bo hitro naletel na to ali ono knjigo, ki je v naših knjižnicah ni. Pred časom je recimo pisec teh vrstic presenečen ugotovil, da niti v eni sami slovenski knjižnici, vsaj če lahko sodimo po njihovem vzajemnem katalogu, nimajo romana *Atlas Shrugged* rusko-ameriške pisateljice in filozofinje Ayn Rand. O njegovi literarni vrednosti bi sicer lahko na dolgo in široko razpravljali, a glede na to, da je nekakšna romaneskna himna neoliberalizma in so ga pred leti v anketi med bralci ameriške revije *Reader's Digest* razglasili za nič manj kot drugo najvplivnejšo knjigo v Združenih državah, za Svetim pismom, bi vseeno pričakovali vsaj kakšen izvod.

Mimogrede, z enakim problemom, namreč omejenim in dragim prostorom na policah, se srečujejo tudi prodajalci in izposojevalci videokaset, filmskih devedejev in glasbenih cedejev. A vrnimo se h knjigam. Poleg omejenega prostora imajo knjigarne še eno težavo, namreč omejeno število morebitnih kupcev. Zato so londonske knjigarne sicer nekajkrat večje od ljubljanskih, a tudi njihov doseg je omejen.

Dolgo časa se kaj dosti ni dalo storiti. Obstajala je sicer kataloška prodaja, a je bila, tudi zaradi tega, ker je tisk in razpečevanje obse-

žnih knjižnih katalogov drago početje, prav tako omejena predvsem na tržno najzanimivejše naslove. Potem pa je v začetku devetdesetih prišel splet in z njim spletne knjigarne, ter, z največjo, Amazon.com na čelu, začele izkoriščati pojav, ki so mu kasneje nadeli ime dolgi rep.

Zaslужek se skriva v dolgem repu

Izraz si je izmislil urednik revije *Wired* Chris Anderson in ga leta 2004 uporabil v članku, na podlagi katerega je letos izdal tudi knjigo (*The Long Tail: Why the Future of Business Is Selling Less of More*). V mislih je imel dolgi rep na grafikonu povpraševanja. Na njem »kratko glavo« predstavlja nekaj sto ali recimo tisoč največjih uspešnic, dolgi rep pa sestavljajo stotine tisočev naslovov, po katerih sicer kakšnega posebno velikega zanimanja ni, vseeno pa se vsake toliko čase najde kdo, ki bi katero teh knjig tudi kupil. Če bi jo seveda lahko, kajti kot smo videli, imajo v klasičnih knjigarnah le tržno najzanimivejše knjige.

Na prvi pogled se zdi, da se s tem dolгим repom trgovcem ne splača ukvarjati, a v resnici se je izkazalo, da se prav v tem dolgem repu skriva velik zaslužek, če se nam le uspe znebiti stroškov za knjižne police in dovolj razširimo krog morebitnih kupcev. Ali drugače povedano, naslovi iz dolgega repa imajo morda res samo enega ali dva kupca na leto, a če je v dolgem repu milijon naslovov, je to milijon ali dva prodanih knjig. Amazon, ki ima v svojem dolgem repu skoraj osem milijonov knjig, proda več teh »nezanimivih« knjig kot svetovnih uspešnic.

Spletna knjigarna si lahko privoščiti tako veliko ponudbo, ker namesto na dragih knjižnih policah klasičnih knjigarn tržno najzanimivejše knjige hrani v neprimerno cenejših skladiščih, vse tiste iz dolgega repa svoje ponudbe pa sploh sproti naroča od založnikov. Poleg tega je spletna knjigarna odprta 24 ur na dan in sedem dni na teden, v njej pa lahko kupujejo ljudje z vsega sveta.

Tisk na zahtevo

A možnost izkoriščanja dolgega repa povpraševanja je pravzaprav šele prvi korak, saj velike spletne knjigarne rešijo le del problema. Knjigo je namreč še vedno treba natisniti v vsaj nekaj sto izvodih, jo shraniti v skladišču in počakati, da jo spletni trgovci prodajo. Kar se utegne, če se namesto v kratki glavi uspešnic znajde v dolgem repu, tudi precej zavleči. Založniki (in avtorji) od vsega skupaj za zdaj torej nimajo toliko koristi kot spletni trgovci. A tudi njim digitalna tehnologija obeta lepše čase.

Na eni strani so tu digitalni tiskalniki (ali recimo raje tiskalni stroji), ki kupcu v nekaj minutah stiskajo in zvežejo katerokoli knjigo, v kakovosti, povsem primerljivi s klasično natisnjenimi broširanimi knjigami. Namesto klasičnih knjigarn, v katerih je, kot smo videli, kljub polnim knjižnim policam lahko le delček tistega, kar bi morda zahtev-